

Aki másokért él

Reggel Lukolov lelkében felébredt a lelkiismeret. Amikor megszólalt az ébresztőóra, lelkiismerete már valósággal háborgott, s a meg nem valósított lehetőségeket hánytorgatta fel. „Önmagamért élek. Mindenki egoistának tart. Szégyen gyalázat! Legfőbb ideje, hogy mások számára éljek” — motoszkált agyában a szokatlan gondolat.

Reggeli közben első ízben figyelt fel a feleségére. Eszérevette, hogy az együtt töltött évek alatt az asszony észrevehetően megöregedett és lefogyott. „Sokat gyöttrődik velem. Olyan sovány lett, akár a piszkafa. Kár érte” — gondolta Lukolov az autóbusz-megállónál.

Az autóbusból Lukolov első ízben adta át a helyét. — Szó se lehet róla! Ragaszkodom, hogy leüljön — mondogatta az előtte álló harmadéves forma férfinak. — Hagyja már abba, kérem.

Mindenki ránc néz — könyörgött az utas.

— Látják? — fordult Lukolov az utasokhoz. — Encsupa szív vagyok iránta, ő meg: „Hagyja már abba.” Azt már nem, üljön csak le, kedves elvtárs, amíg nem mozgósítom a közvéleményt maga ellen!

Munkahelyére Lukolov e gondolatokkal érkezett: okvetlenül el kell végeznie a rábízott feladatot, nehogy cserbenhagyja a kollektívát a jelentős határidőre való elkészítése terén. Evégből a jobbra ülő kartársát arra kérte, végezze el számára a számításokat, a balra ülő kartársát, hogy rajzolja meg a grafikont, a nemrég hozzájuk került fiatal szakembert pedig felkérte, hogy naphosszat ceruzát hegyezzen neki.

Arról, hogy a jelentés mégsem készült el határidőre, Lukolov nem tehetett, az ő munkája időben elkészült. A kollektívát Lukolov segítőtársai hagyták cserben, akik nem

tudtak megbírkózni saját munkájukkal.

„Jó volna még fát ültetni. Hogy az emberek emlékezzenek rám” — kapott észbe Lukolov, miközben munkahelyéről hazafelé tartott. Betért a patronált iskola háztaji telkére, és a pionirokkal kiválasztott egy nyárfacsemetét.

— Itt áss gödröt — s megmutatta a helyet a gyepen a pionirok vezetőjének.

Lukolov bedugta a facsemetét a frissen ásott gödörbe, és meghagyta, hogy hánnyák rá a földet. A fácska megöntözését a gyerekekre bízta, mivel nagyon sietett, hogy ezen a napon minél több jótettet hajtsa végre.

Egy útkereszteződésnél karon ragadt egy vonakodó öregasszonyt és átcipelte az utca túlsó oldalára, holott az egy perccel azelőtt éppen onnan jött. Egy kanyarulatnál váratlanul észrevette, hogy a sarokházából szürke füstgomolyok törnek elő. Berohant a legközelebbi telefonfülkébe és tárcsázott.

— Tűz van! Még nem köztölték önökkel? Tehát én vagyok az első, a nevem: Lukolov.

Már közel járt a háznak a főbejáratához, ahol lakott, amikor eszébe jutott: egy volt iskolatársa kórházban fekszik. Lukolov hazarohant, azután a kórházba sietett.

— Az a legfontosabb, hogy minél kevésbé hallgass az orvosokra — ez volt Lukolov első kijelentése, amint betette a lábát a kórterembe, s volt iskolatársa beesett mellére csapott. — Ők persze arra gyanakodnak, hogy te súlyos beteg vagy. De hát ez a munkájuk. Ezért kapják a pénzüket. Nos, minden jót. Vigyázz, ne köhögj sokat...

Hazafelé menet Lukolovnak megint a felesége jutott az eszébe. A sarkon betért a csémegeüzletbe, és nagy krém-tortát vásárolt.

— Edd meg lefekvés előtt. Lehet, hogy reggelre már meghízol tőle — ezekkel a szavakkal nyújtotta át a tortát meghatott feleségének. — Szörnyű sovány vagy, nézni is rossz rád.

Lukolov azzal a gondolat

aludt el, hogy a holnap

napot éppúgy tölti el, ahogyan

a mait — embertársai szolgál

tában.

A. ARLEV

Villányi László:

Nyolcórás borjú első szavai

Hagyjatok a trágyameleg szalmában anyám teste mögött naptól eltakarva menetelésre gyöngye lábam szám még tőgyet keres de súlyomat mérlek oldjátok el nyakamról a vékonyka kötelet mert járómra puffad álmomban már bikának löttek húztam más szekere. teljesen gazdagodtak hagyjatok a trágyameleg szalmában bár biztos pontom az elektromos tagló.

A falu, amely kiröpített

Szeretek hazamenni. A Makó-széli házaktól jónéhány hajtásnyira átlépelem a falu határát, s jólesően csap meg az otthoni levegő. Már érzem a friss házikenyér, az ottott mész, a lekaszált széna illatát, a Száraz-éri pocsolya szagát.

Valaha utászház gunnyasztott itt a makadám szélén, de helyét benőtte a fű. Innen már látom hegyét a toronynak. Alig valamivel magasabb, mint a szürkehasú hidroglobusz, a táján azonban sokkal régebbi torozéka. Miután a 700 esztendő Oföldeákot 1845 májusában elsodorta a Tisza árja, a kétezer főnyi lakosság kénytelen volt új telephely után nézni. Az ugarákon túl, észak-keleti irányban feküdt Návay Károly birtoka, vele egyezett meg az előljárásság a földesurak. Az új Földeák főterét az uradalmi major kertjében formálták négyszög alakúra, mert ez a pont egy méterrel magasabb ófalunál, s idáig már — 17 kilométerre — nem tud elszaladni a Tisza. S ide építették a szerződés értelmében, az átköltözés egyik föltételként a templomot is 1857-ben. A kor romantikus stílusában emelték az első házasoportok fölé, s távolról nézve, kissé robosztus tömegével ma is úgy ül a község közepében, mint kőtűs a fészken.

E látvány 1944 decemberében erősen megdöbötötte a szívem. Dunaföldváról vándorogtam akkor haza, s ott mesélte egy sárosfülű fiatal katona, hogy erre mifelénk a földdel tették egyenlővé minden teleülést az oroszok. Amikor a torony bádorgócsúcsát megláttam a komorszürke horizonton, már tudtam, hogy hazudott, nincs különösebb baj odahaza.

Nézzük, mi változott azóta! Az országot nem sokat, talán ez a megye legkényesebb útja. A vasút ugyanúgy követi, mint negyven évvel ezelőtt, de az átjárók előtt nincs ott a tábla: „Vigyázz, ha jön a vonat!” Az eperfákát végig kiviagdosták, most már bajos lenne selyemhernyót tenyészteni. Eltűnt a kitaposott csapás is a töltés aljából, amelyen a vékonypénzü földéaki két óra alatt kocogott be Makóra. Nyomát sem látni a Sósútnak, még az ágását is megette az idő. Nincs is rá szükség, a mezőn kődörgő traktorokat egész nap sem kell megitatni. S ni, hogy megkoptak a tanyák! Ez a romos itt balról B. T. nagygazdád volt, akit nem állhatott a cseléd. Ő jóllakott előre, aztán degesz hassal sürgette a bérest meg a kispász-

tort, hogy „ne csámcsogjanak annyi ideig”. Nincs már sehol az a kicsi tanya, amelynek idős lakóit megfenyegette az ördög: ha nem kapja meg a két hízócska árát, amit már betettek a takaréka, pokolba viszi őket. T. Sándor volt az ördög. Büdös volt neki a munka, s kieszelte, hogy a szabadkéményen leereszkedve rémiszti meg a két vallásos öreg. Nyakonesípték, persze.

Jobb kézzel szemmel befoghatatlan szövekezetű búzatábla, a túloldalt hatalmas szántás feketélik. Jó zsíros földek ezek, némelyik megütötte a 25 aranykorona értékét.

Ahogy a sínpar hirtelen jobbra kanyarodik, az út mellől és nekivág a községnek, már az álmomás emeletes épülete is felfélik. Úgy tudom, 1903-ban költöttek be ide a vasutat, s százezer koronával terhelték meg a lakosokat. Urísten, mekkora úrnak számított még egy váltókezelő is. Aki bejutott a vasúthoz és baktapokában ögyelgett a sinek közt, azzal már beszélni is csak kéremszépennel lehetett. S hogy irigylettük, aki vonatozhatott! Az elemi iskola első három osztályába velem járt kis K. Pista is, az apjának harminc holdja volt Gajdos-pusztán. Mivel a vonat egy órával hamarabb indult a tanítás befejezésénél, kis K. minden bejelentés nélkül szedhetette a cókmodját, mehetett haza. „Ha én egyszer vonatra szállhatnék — ábrándoztam —, elutaznék tán egészen Váráshelyig.” Csakhogy még majdnem tíz esztendőig kellett várnom, hogy ilyen írdatlan messzeségig eltávolodjak szeretett sáros falumtól.

Nem azért mondom sárosnak, mert valaha minden falunak ez volt a jelzője. Földeák, ha tíz csepp eső leesett, csakugyan olyan sáros volt, hogy beleragadt az élet. Ragados sár volt és sötétség. Olyan, hogy megállt volna benne a vasvilla. Egyszer kamasz fejjel — már kezdtünk a lányok után csatangolni — L. Ferus cimborámmal úgy döntötünk: megkapáljuk Balkezeset, aki egy nekünk is kedves kislányt kerülgettet. Az egyik melék csedört hívták Balkezes Angyalnak, mivel bal kézzel osztogatta félmázsás pofonjait. Kiálltunk a Petőfi utca sarkára, Ferus az árokba épített kistráfi falához (annak is hült helye van már), jó magam pedig a bognár ajtájába. Szurokfeketén tombolt az este, tényleg nem láttunk el az orrunk hegyéig. Megállapodtunk, ha jön Balkezes, Ferus balról húz be neki, én meg jobbról. Két idélen! Mivel vaktá-

ban csaptunk — a levegőbe, a csendőrlapok bennünket és kobakunkat kegyetlenül összecsapdosta. Obégattunk, utána meg négykézláb keresgeltük az elgurult kalapot.

Villányról, gyalogjárdáról, pláne vízvezetékéről hogyan is álmódhattunk volna! Csak a gazdák utcáiban volt téglafalaster, de azok is olyanok, hogy esőcsúszós időben este könnyen orra buktatták az embert. Most? Sima aszfalt húzódik az utcák mindkét oldalán. Higanygőzlámpák szórják a fényt. Túlás nélkül, Földeák ma világosabb, mint némely szegedi városrész. S a víz ott csobog az udvarokban, nem kell fél falu, hosszat cipelni a vizet arról a három kútról, ahol örökös volt a sorbanállás. Most az istállóból alakított fürdőszobát sem gond ellátni tiszta vízzel.

És hogy hivatkozik az 1200 családú háznak szinte mindegyike! A talajvíz rongálása miatt 1976 óta 200 újat építettek, 300-at pedig felújítottak. Az utca-

frontok ragyognak, tarka színekben pompáznak véges-végig. Eltűntek a tapaszatlatlan, vagy mezeietlen házvégek, nincsenek düledező kerítésfalak és korhadt palánkok. Látszik, arra megy a verseny, ki bírja-tudja cifrábbra pingálni az ablakok környékét, a kis- és a nagykaput. B. Lajos volt cséplőgéptulajdonos háza semmivel sem különb, mint Sz. Jánosé, aki kazalrakó volt nála. Ha él még Sz. János, biztosan hajlott korú, hetven fölött járhat. Az első feleségével nem bírt, pedig gyakran eltáncgált. A falutól jó messzire, valahol a hatodik határban csépteltek már, de este tíz óra tájt, amikor végre leált a masina és elült a dob bűgása, akkor is hazaszaladt, hogy mit csinál Böske. Az persze túl járt az ura eszén, össze-szúrta a leveit füvel-fával. Elváltak, az lett a nóta vége, utána a kazalos Pítvarosról szerzett egy nagyon rendes asszonyt. A tőle való Jóska gyerek is alighanem megnősült már, talán ők laknak ebben a takaros házban.

Itt jön szembe Cs. István, bizony felette is eljárt az idő. Hümmögünk, fölhozzuk, mi volt, hogy volt régen. Most térsznyugdíjas, azt mondja, a feje se fáj. Disznókat hizlal hármásával, egyet levág, kettőt lead. Este alvágis nézi az Elektron 24-et, reggel szeret kicsit nyújtózkodni. Fűteni nem kell, a szalmás-csutkás kemence helyére csem-pát kályhát rakatott, a földes szobát meg kipadoltatta. „Nem hajta a belügyminiszter. Emlékszel,

mikor annál a zöldkutyás parasztnál, F. Péternél törtük a kukoricát?” Érttem, mit mond, mire céloz. A belügyminiszter a korgó gyomrot jelentette abban az időben. Este tízenegyzig is vágtuk a szárat, hajnali négykor pedig, ha virradt, ha nem, indulni kellett a deres-lucskos csutkát bekötözni. Azt mondtuk, ha csak egy fél órával is megtoldhatnánk az alvást, tíz évet gondolkodás nélkül adnánk az életünkben.

Járom a falut, hallgatag és nyugodt, Tudom, hogy fogy a népessége. A negyvenes évek elején az ötezret is hajazta a lélekszám, ma ófaluvál együtt nincs annyi. Keresem az ismerős cégtáblákat, Selmezi kovácsot, Kisalaki boltosát, Erdei kocsmárosát, Pinter esztergályosát, Fodor szusterét. Kürtösi borbélyét — nincsenek. Csak elvéve lenni egy-egy kisiparost.

A temető fején ilyen nevek sorakoznak: Berényi (részesarót volt), Neparanczki (kubikosként tengődött), Rakonczai (az urasághoz járt dolgozni), Bodócsi (cseléd volt világéletében), Gardi (pár hold földön próbálta megvetni a lábát), Nádasdi (vállalt, ha kapott munkát), Kurunzi (muzsikásnak neveztek), Bakacsi (amolyan ezermesternek számított). Itt a csend bokrai alatt pihennek a szüleim, ide temettük néhány hónapja nénémét a Kővágók, Vízhányók, Adokok, Fertályok, Vetrók közé. Ilyen neveket alig hallani-látni a filmszínház népes táboraiban, vagy a tévészemélyzet között. Földeák a hűvöses Horváthok, a lázadó Bajuszok, a szorgalmas Bugyik, a tisztességes Csányik hazája volt mindig, ebben a falujban gyökeresnek. Ők kezdték el már 1903-ban a szocialista szervezkedést, közülük hulltak el kétszázötvenen az első világháborúban. Itt ők startoltatták 1919. január 13-án a szocialista forradalmat azzal, hogy jól elnászpángolták a gyűlölt főszolgabíró és a jegyzőt. A Tanácsköztársaság leverése után elmentek itt erősítették meg legelőször a kakastollas gárdát. Hiába. A Pásztor János alkotta hősi emlékmű avatására bikacsökök sem tudtak volna tömeget tobozolni. Negyvenötben a kommunista párt indítványára ők négy-százötven kaptak 1600 hold urasági földet, aztán negyvennyolcban ők látták be leghamarabb, hogy vállalva a „csopórtban” többre tudnak menni.

Kinéznek Karabukára, a falunak e furcsa nevű déli részére, ahol a szegényeknél is szegényebbek laktak. Itt 1945-ig családgazdák voltak jelen a szükség, itt inségmunkára szorult szinte mindenki. Itt holtig való kenyeret volt ugyan a lakosságnak, úgyig valójában igen ritkán. Itt lakott az aprótermű B. Jóska bácsi, aki részesaratóként mérte össze erejét az öles S. Antallal, s győzött. Egy kis rafiné-

riával, persze. A marokszedőjével fél marék söt dobott vetélytársa fővésben levő tarhonyájába, s emiatt annak munka közben annyi vizet kellett innia, hogy legatyásodott. A megélhetésért mindenre képes volt akkor az ember. Most erre felé is rátartibbak a házak, motoroznak a fiatalok, táskarádióval ögyelelegnek és gombnyomásra tekintenek ki a világra. Nekik természetes, ami van, csak a szülők tudják mindennek az árát.

A 80 filléres napszám csakugyan nem fenyeget többé? N. Mátyás ötvenkét esztendő, hosszan csóválja a fejét, hogy most már aligha. Elmeséli kamaszkori esetét a Návay uradalomtól bérli Wolfinger dílis intézőjével. Istvánfinak hívták, fehér kabátban kódorgott örökké, puskával a vállán, s szántáson szedett cserepeket, tégladarabokat dugdosott a zsebébe. Mátyás varjúpásztorokodott és retentő élvezte az öregúr buzgalmát. Az észrevette őt, s nyomban utasította, bírizgálja meg a közeli csutkakúpot, hogy a benne meghúzódó nyulak egyenként kiszaladjanak és ő lepuskázhasa valamennyit. Mátyás félt, hogy az ügyetlen ember esetleg öbelé ereszti a sörétet. Nem bírizgált tehát, hanem nekirohant a kúpnak és föllökte. Vagy öt nyúl lapult benne, de azok, mint a villám, ötfelé ugrottak szét. Az öreg éktelen ordítózásba fogott, Mátyást bitang fajzatnak nevezte és dühében ráfogta a puskáját. Közben fölröppent a közelében egy fácán, a csövet arra irányította és lött. Mit ad isten, talált. Megenyhült és atyai hangon szalajtott volna Mátyást érte, de az hátat fordított neki. „Rendben van, pimasz kölyke, nem eszel fánáchrú.” Pedig nagyon számítottam rá — gondolta Mátyás, s a szőrtarisznyából elővette az ebédre hozott sósodagot.

A templom előtti téren volt régen a piac és a munkára leselkedők köpködője. Ma virágoskert az egész. A Felszabadulási Emlékmű körül rózsabokrok pompáznak. Itt áll nyolcezer kötetes könyvtárával a művelődési otthon, a rendben tartott iskolásor, a mozi, a tanácsháza, Itt tárolják a község gyarapodásának adatait, itt tudnak legtöbbet arról, hogy mi lesz holnap. Tévével, rádióval telített a falu, 900 napi- és 3000 hetilapot járatnak, 150 családnak van autója stb. Tömegesen építenek társasházat, fölújítják az iskolákat, korszerűsítik az egészségügyi ellátást. Tizenhárom és fél millió forintot költenek belvízelvezető csatornára.

Egy kiállításon láttam a falu régi pecsétjét: úszó ladikban szárnyas angyal evez — jelképezve a földéakiakat századokon át ijesztgető árvízeket. Most a nép boldogulását és törekvését kellene valahogy ábrázolni.

F. NAGY ISTVÁN